Електронне наукове фахове видання **"Ефективна економіка"** включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)
www. economy.nayka.com. ua | № 2, 2019 | 28.02.2019 р.

DOI: 10.32702/2307-2105-2019.2.35

УДК 368.01

Ю. О. Шейко,
к. е. н., старший викладач, Луцький національний технічний університет
І. М. Юхимчук,
студентка V курсу, Луцький національний технічний університет

ПЕРЕСТРАХУВАННЯ ЯК НЕВІД'ЄМНИЙ ЕЛЕМЕНТ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

Y. O. Sheiko
Candidate of Economic Science /PhD in Economics, Senior Lecturer,
Lutsk National Technical University
I. M. Yuhimchuk
Student, Lutsk National Technical University

REINSURANCE AS AN INDEPENDENT ELEMENT OF RISK MANAGEMENT OF THE INSURANCE COMPANY

Визначено, що запорукою стабільної і успішною діяльності будь-якого страховика є розробка і застосування ефективного механізму управління ризиком, відтак обґрунтовано систему ризик-менеджменту страхової організації. Обґрунтовано, що одним із напрямів підвищення ефективності діяльності та фінансової стійкості страхових компаній є розвиток перестрахування, як невід'ємний елемент системи управління ризиками на страховому ринку, забезпечення його стабільності і економічної безпеки. Визначено основні тенденції розвитку перестрахування і напрями його впливу на страховий ринок і соціально-економічний розвиток країни. На підставі проведеного дослідження обґрунтовано пріоритетні напрями розвитку перестрахування в Україні. Доведено, що активний розвиток перестрахування сприятиме забезпеченню додаткових гарантій надійного страхового захисту, фінансової стійкості страховиків, а отже стане також чинником сприяння соціально-економічній стабільності та безпеки у суспільстві, а, як невід'ємний елемент фінансової системи, сприятиме забезпеченню синергетичного ефекту щодо нівелювання піків фінансової та економічної нестабільності.

The financial market of Ukraine, and insurance in particular, is currently developing in rather difficult and tense circumstances caused by the conflict in the east of Ukraine, inflation and devaluation of hryvnia, rising unemployment and reducing the purchasing power of the population, a decline in business activity and, consequently, a decrease of investment attractiveness of Ukraine for foreign investors. Therefore, the search for ways to improve the efficiency of operations and financial stability of insurance companies is becoming particularly relevant. It is determined that the key to the stable and successful activity of any insurer is the development and application of an effective risk management mechanism, therefore the risk management system of the insurance organization is substantiated. It is substantiated that one of the directions of increasing the efficiency of activity and financial stability of insurance companies is the development of reinsurance, as an integral part of the system of risk management in the insurance market, ensuring its stability and economic security. The main tendencies of reinsurance development and directions of its influence on the insurance market and socio-economic development of the country are

determined. Based on the research, the priority directions of reinsurance development in Ukraine are grounded. They include: conducting a state policy promoting the development of reinsurance; harmonization of domestic legislation in the field of insurance and reinsurance in accordance with the norms of international law; improvement of tax treatment of insurance and reinsurance activities; development of the infrastructure of the reinsurance market; raising the level of professional training of specialists in the field of insurance and reinsurance; information provision of insurance and reinsurance activities, increasing the degree of their openness and transparency. It has been proved that the active development of reinsurance will help to provide additional guarantees of reliable insurance protection, financial stability of insurers, and therefore will also contribute to the assistance of socio-economic stability and security in society, and as an integral part of the financial system, will contribute to ensuring synergy effect on the leveling of the peaks of financial and economic instability.

Ключові слова: *страховий ринок; страхування; ризик-менеджмент; перестрахування; перестраховик; перестрахувальник.*

Key words: *insurance market; insurance; risk-management; reinsurance; reinsurer.*

Постановка проблеми. Фінансовий ринок України, і страховий зокрема, на сьогоднішній день розвивається у досить складних і напружених умовах, причиною яких є конфлікт на сході країни, інфляція і девальвація гривні, підвищення рівня безробіття і зменшення купівельної спроможності населення, спад ділової активності і, як наслідок, зниження інвестиційної привабливості України для іноземних інвесторів.

Відтак, особливої актуальності набирає пошук шляхів підвищення ефективності діяльності та фінансової стійкості страхових компаній. Одним із напрямів їх досягнення, на нашу думку, є активний розвиток перестрахування, як невід'ємного елементу системи управління ризиками на страховому ринку, забезпечення його стабільності і економічної безпеки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Різноманітні аспекти перестрахування знайшли відображення у працях таких науковців як О.В. Воронченко, В.В. Галущак. А.С.Гусак, С.П.Зоря, О.Кнейслер, О.В.Козьменко, О.М.Теребус, І.В. Фисун, Г.М. Ярова та інші.

В той же час, враховуючи динамічні зміни, що відбуваються на вітчизняному та глобальному фінансових ринках, деякі аспекти розвитку перестрахування, зокрема ті, що стосуються його ролі як елемента системи ризик-менеджменту страхової компанії та чинника стабілізації ситуації під час періодів соціально-економічної нестабільності, потребують подальшого дослідження.

Мета статті. Обґрунтування важливості та перспектив розвитку перестрахування як невід'ємного елементу ризик-менеджменту страхової організації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Страхування є ризиковим процесом. Окрім чужих ризиків, що приймаються на страхування за укладеними договорами, у процесі діяльності у страхової компанії виникає ряд власних ризиків, у тому числі тих, що виникають внаслідок її інвестиційної діяльності. Саме тому, запорукою стабільної і успішною діяльності будь-якого страховика є розробка і застосування ефективного механізму управління ризиком.

Механізм управління ризиком – це сукупність аналітичних, організаційних та фінансових заходів, що мають комплексний, послідовний характер, спрямовані на зменшення або запобігання негативним наслідкам настання ризиків [2, с.63]. Ризик-менеджмент в рамках всієї організації, або інтегрований ризик-менеджмент, передбачає не тільки зв'язок всіх чинників, причин і видів ризику, але і обов'язкове врахування взаємозв'язку всіх елементів системи управління ризиками. Крім того, його мета полягає не тільки в скороченні можливих збитків у разі реалізації ризикової події, але й у збільшенні переваг шляхом використання потенційних можливостей від ефективного управління ризиками [4].

Схематично систему ризик-менеджменту у страхуванні зображено на рис. 1.

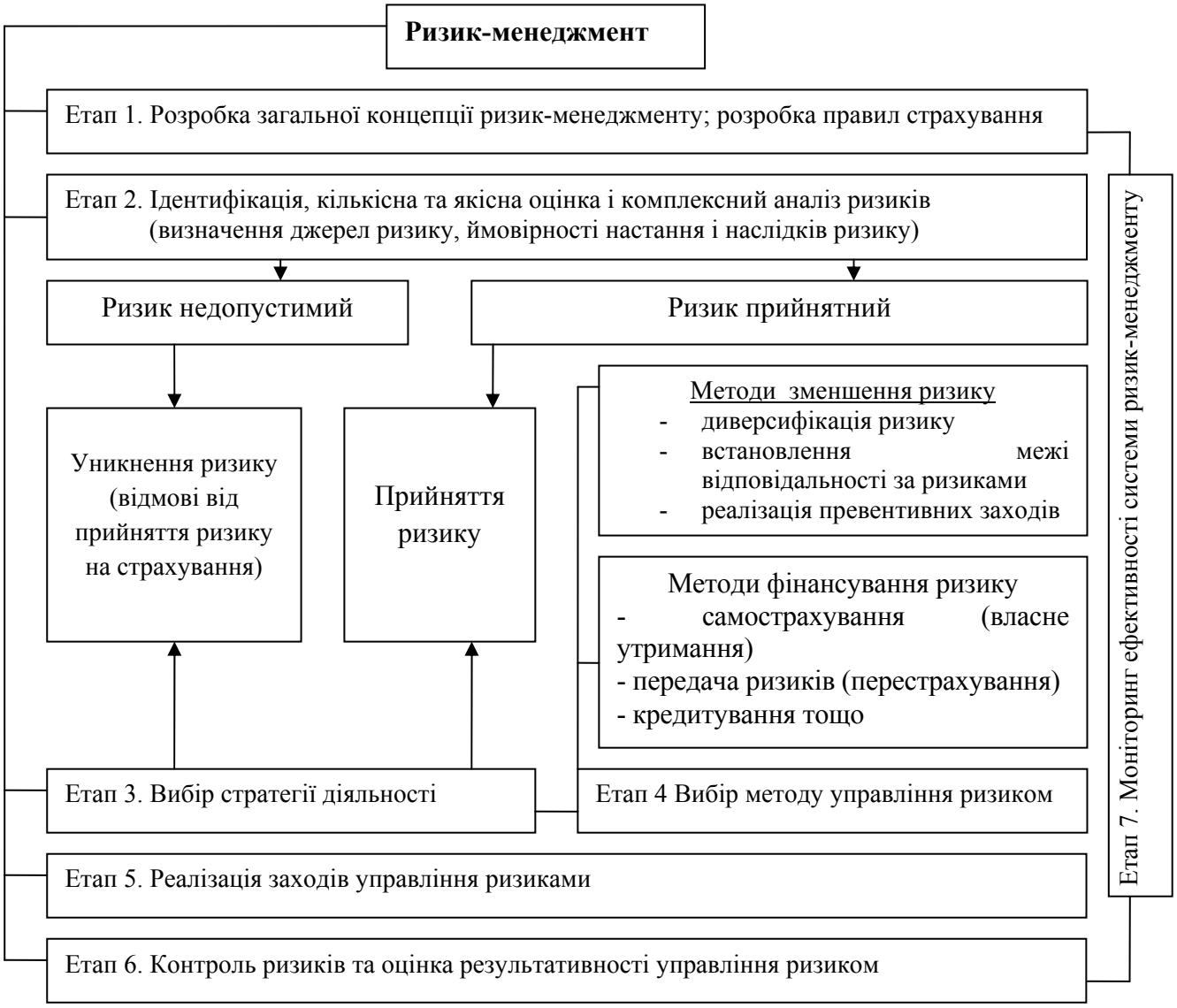

Рис. 1. Система ризик-менеджменту у страхуванні

Існує 3 основні групи методів фінансування ризиків: самострахування (власне утримання ризиків), передача ризику і кредитування.

Залучення кредитних ресурсів для відшкодування збитків від реалізації страхових ризиків з точки зору страхової компанії є небажаним явищем, оскільки збільшує фінансові витрати страховика та негативно впливає на фінансовий результат діяльності компанії. Виникнення потреби у позикових фінансових ресурсах для покриття поточних зобов'язань страховика може свідчити також про наявність недоліків у тарифній політиці або політиці управління резервами страхової компанії [3].

Основним джерелом покриття збитків внаслідок страхових випадків за ризиками у страховій діяльності є кошти сформованих страхових резервів. Межа відповідальності страховика за прийнятими на страхування ризиками є лімітом власного утримання. Цей показник залежить від низки факторів : обсяг страхових премій; дохідність чи збитковість конкретного виду страхування та конкретної групи ризиків; величина витрат на ведення справи; територіальний розподіл застрахованих об'єктів і кумуляція збитків; наявність у компанії досвідчених і кваліфікованих спеціалістів тощо.

Високий ліміт власного утримання впливає на фінансову стійкість страховика. І хоча в більшості випадків межа відповідальності за прийнятими ризиками встановлюється страховиками самостійно, існують і певні законодавчі обмеження. Зокрема, ст.30 ЗУ «Про страхування» [1] передбачено, що у разі, якщо страхова сума за окремим об'єктом страхування перевищує 10 відсотків суми сплаченого статутного фонду і сформованих вільних резервів та страхових резервів, страховик зобов'язаний укласти договір перестрахування.

При перестрахуванні страховик передає частку відповідальності, а також страхові премії за договором страхування перестраховику.

Згідно дослідження Фисун І.В. і Ярової Г.М. [10], перестрахування, що виражається у співпраці з потужними перестраховиками, здатними забезпечити ефективний вторинний перерозподіл ризику страховика, є обов'язковим фактором забезпечення фінансової стійкості страхової компанії (рис. 2).

Рис. 2. Фактори забезпечення фінансової стійкості страховика [10]

Згідно дослідження Воронченко О.В. та Харченко А.Ю. [5], вітчизняний ринок перестрахування пройшов декілька етапів становлення, а вплив світових процесів інтеграції і глобалізації триває по сьогодні (рис. 3).

Рис. 3. Етапи становлення вітчизняного ринку перестрахування [5]

Перестрахування для страхової компанії - це необхідна умова, яка забезпечує платоспроможність страхової компанії та створення збалансованого страхового портфеля і гарантує фінансову стабільність компанії - навіть при дії несприятливих чинників, наприклад, при коливаннях курсу гривні, значних обсягах страхових виплат і т. п [6].

Розглянемо основні тенденції розвитку перестрахування в Україні (табл.1).

Таблиця 1.
Основні показники розвитку перестрахування протягом 2012–2018 років, млн.грн [8]

Показник	2012	2013	2014	2015	2016	2017	9 міс. 2018	Темпи приросту	
								2016/ 2015	2017/ 2016
Валові страхові премії	21508,2	28661,9	26 767,3	29 736,0	35 170,3	43431,8	34875,3	18,3	23,5
Сплачено на перестрахування:	2522,8	8744,8	9704,2	9911,3	12668,7	18333,6	11718,5	27,8	44,7
-перестраховикам-резидентам	1230,8	7110,4	8173,4	7381,1	8706,4	14937,4	9486,8	18,0	71,6
-перестраховикам-нерезидентам	1292,0	1634,4	1530,5	2530,2	3962,3	3396,2	2231,7	56,6	-14,3
Виплати, компенсовані перестраховиками:	537,8	486,7	640,9	1345,8	1233,2	1208,2	1288,9	-8,4	-2,0
перестраховиками-резидентами	181,1	85,2	172,4	497,7	278,5	280,0	287,8	-44,0	0,5

перестраховиками-нерезидентами	356,7	401,5	468,5	848,1	954,7	928,2	1001,0	12,6	-2,8
Отримані страхові премії від перестрахувальників-нерезидентів	275,4	324,0	12,9	38,1	40,1	46,1	25,7	5,2	15,0
Виплати, компенсовані перестрахувальникам-нерезидентам	15,9	27,4	9,9	12,9	14,2	13,8	44,4	10,1	-2,8

Як бачимо, спостерігається тенденція до збільшення співвідношення вихідного перестрахування до валових страхових премій: у 2015 році цей показник становив 33,3 %, у 2016 р. – 36,0%, у 2017 році - 42,2 % - тобто, із обсягу валових страхових премій, одержаних страховиками за 2017 рік, 42,2% було сплачено перестраховикам (резидентам і нерезидентам). Набагато вищим, ніж в середньому по страхування, цей показник був у страхуванні вантажобагажу – 82,9%, у страхуванні фінансових ризиків – 70,7%, у страхуванні від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ – 63,4%, страхуванні майна – 62,2% (рис. 4).

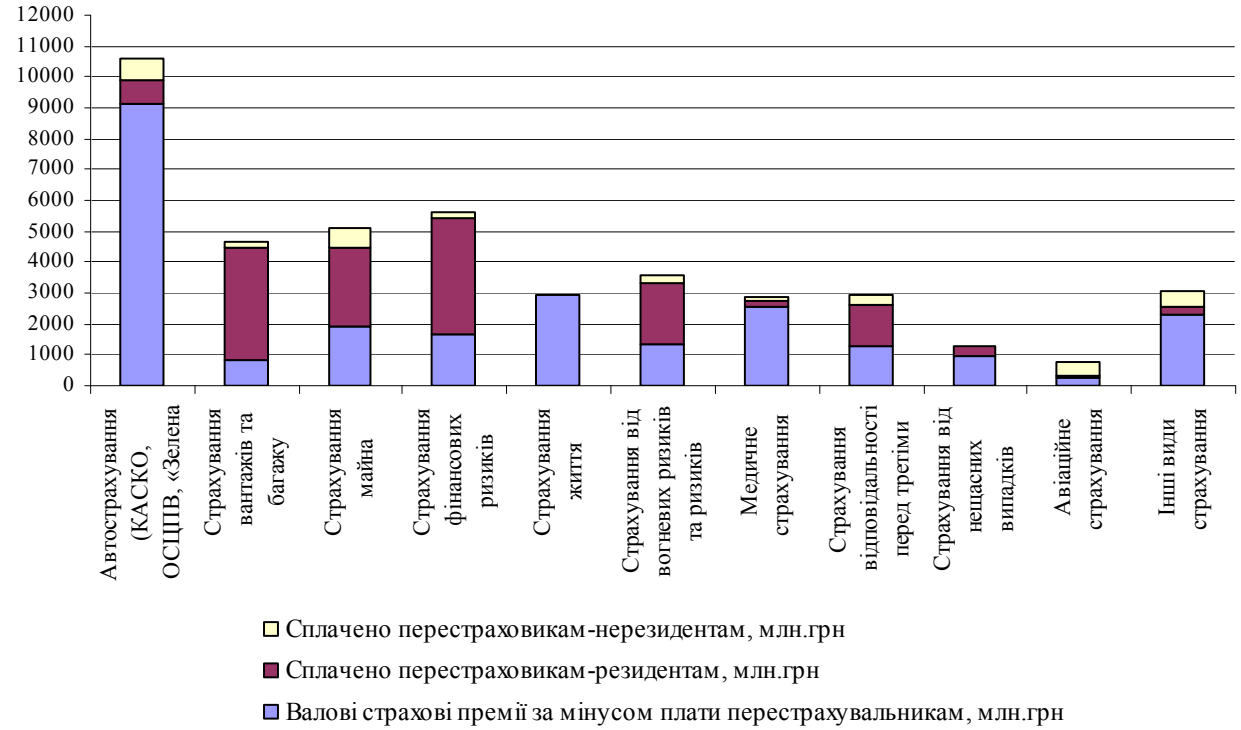

Рис. 4. Співвідношення вихідного перестрахування до валових страхових премій за видами страхування у 2017 році

Ці чотири види страхування займають також перші позиції у структурі вихідного перестрахування за часткою сплачених страхових премій (рис. 5).

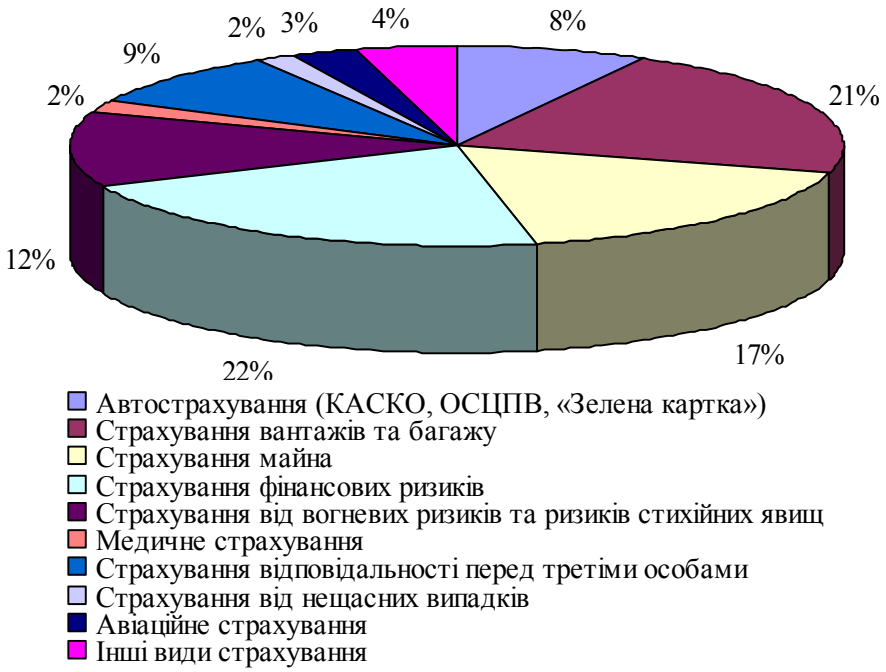

Рис. 5. Структура вихідного перестрахування за видами страхування у 2017 р.

Протягом 2015 – 2017 років змінювались обсяги вихідного перестрахування, відповідно зазнали змін і частки резидентів та нерезидентів у вихідному перестрахуванні. При зменшенні у 2017 році порівняно з 2016 роком операцій з перестрахування із страховиками-нерезидентами на 14,3% їх частка у вихідному перестрахуванні зменшилась до рівня 18,5%. Відповідно збільшилась частка резидентів з рівня 68,7% за 2016 рік, до рівня 81,5% за 2017 рік. Від загальної суми сплачених часток страхових премій на перестрахування нерезидентам найбільше сплачено до Швейцарії – 16,9%, Великобританії – 15,5%, Німеччини – 10,3%, Польщі – 9,7%, Австрії – 7,1%, Малайзії – 6,7% та Російської Федерації – 5,3%.

Співвідношення виплат, компенсованих перестраховиками-резидентами до одержаних ними страхових премій становило у 2017 році – 1,9%, у 2016 році – 3,2%. У 2015 році – 6,7 %, перестраховиками-нерезидентами – 27,3%, 24,1% та 33,5% відповідно.

Представлена інформація має двояке значення, з одного боку, може свідчити про недостатню фінансовому спроможність перестраховиків-резидентів для виконання свої зобов'язань, проте, з іншого боку, ймовірно, вітчизняні страхові компанії перестраховують у нерезидентів великі та катастрофічні ризики з високою ймовірністю настання [7] .

Роль перестрахування у розвитку страхового ринку України важко переоцінити. Його застосування здійснює позитивний вплив не лише на окремі страхові компанії (мікрорівень), а й на страховий ринок і економічний розвиток держави в цілому (макрорівень) (рис. 6).

Рис. 6. Вплив перестрахування на страховий ринок і соціально-економічний розвиток країни

На розвиток перестрахування впливає низка чинників, які можна поділити на внутрішні та зовнішні. До внутрішніх факторів можна віднести законодавчу вимогу перестраховувати ризики, які перевищують 10% місткостей компаній «зарегульованість» зовнішнього перестрахувальника, вплив перерахованої премії на податкові зобов'язання (від суми премії) та слабка капіталізація ринку внаслідок відкладеного інвестиційного попиту. До зовнішніх можна віднести великі місткості міжнародних перестраховиків, масова пропозиція офшорного перестрахування, вимоги до наявності рейтингів перестраховиків, резервування обмеження на обсяг перевезення та продажу валюти, концентрація міжнародного ринку перестрахування за рахунок злиттів та поглинань [9].

Нині необхідність у перестрахуванні постійно зростає через охоплення страхуванням дедалі більшої кількості великих, специфічних, катастрофічних ризиків, а також у зв'язку з економічними процесами, що відбуваються в нашій країні [10]. Тому, зупинимось на визначенні пріоритетних напрямів розвитку перестрахування в Україні (рис. 7).

Рис. 7. Пріоритетні напрями розвитку перестрахування в Україні

Висновки. Незважаючи на проблеми та кризові явища в економіці країни, український ринок перестрахування має значні перспективи розвитку. Перестрахування здатне забезпечити додаткові гарантії надійного страхового захисту, фінансову стійкість страховиків, а отже стане також чинником сприяння соціально-економічній стабільності та безпеки у суспільстві, а, як невід'ємний елемент фінансової системи, сприятиме забезпеченню синергетичного ефекту щодо нівелювання піків фінансової та економічної нестабільності.

Література.

1. Закон України «Про страхування» № 85/96-ВР від 07.03.1996 р. [Електронний ресурс]/ Верховна Рада України // Законодавство України. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80.

2. Безугла В. О., Постіл І. І., Шаповал Л. П. Страхування: навч. посібник. – Центр учбової літератури, 2008. – 582 с.

3. Братюк, В. П. Особливості процесу управління ризиками, прийнятими на страхування [Текст] / В. П. Братюк, К. Ю. Байса // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол. : В. А. Дерій та ін. – Тернопіль : Видавничополіграфічний центр ТНЕУ «Економічна думка», 2014. – Том 17. – № 1. – С. 112-119. – ISSN 1993-0259.

4. Ваніна Д. А. Ризик-менеджмент як основа ефективного функціонування страхової організації / Д. А. Ваніна // Наука й економіка. - 2014. - Вип. 4. - С. 16-23. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nie_2014_4_4.

5. Воронченко О.В. Ринок перестрахування в Україні: становлення, проблеми та перспективи розвитку [Електронний ресурс] / О. В. Воронченко, А. Ю. Харченко // Ефективна економіка. – 2017.– № 12. – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5937.

6. Гусак А. С. Перестрахування та його роль у підвищенні корпоративної відповідальності страхового бізнесу [Текст] / А. С. Гусак // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: В. А. Дерій та ін. – Тернопіль: Видавничополіграфічний центр ТНЕУ «Економічна думка», 2015. – Том 19. – № 1. – С. 178-183. – ISSN 1993-0259.

7. Зоря С.П. Перестрахування як ключова складова стабільного функціонування страхового ринку [Електронний ресурс] / С.П. Зоря, Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. – 2016. - Режим доступу: http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/185.

8. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України [Електронний ресурс] / Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері панків фінансових послуг. – Режим доступу: https://www.nfp.gov.ua/ua/Informatsiia-pro-stan-i-rozvytok-strakhovoho-rynku-Ukrainy.html.

9. Теребус О. М. Перестрахувальний ринок та проблеми його розвитку в Україні / О. М. Теребус // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер. : Економіка. - 2009. - Вип. 12. - С. 425-430.

10. Фисун І. В. Ярова Г. М. Перестрахування як ознака забезпечення фінансової стійкості страховиків / І. В. Ярова Г. М. Фисун // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. - 2011. - Вип. 7(1). - С. 150-154.

References.

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (1996), The Law of Ukraine "On Insurance", available at: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр (Accessed 15.12.2018).

2. Bezuhla, V. O. Postil, I. I. and Shapoval, L. P. (2008), "Strakhuvannia [Insurance]", Tsentr uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine, P. 582.

3. Bratyuk, V.P. (2014), "Peculiarities of the risk management process adopted for insurance", Economic analysis: a collection of scientific works, Ternopil National Economic University, vol.17(1), pp.112-119.

4. Vanina D. A. (2014), "Risk Management as the Basis for Effective Functioning of the Insurance Organization", Nauka y ekonomika, vol.4, pp.16-23.

5. Voronchenko O.V. (2017), "Reinsurance market in Ukraine: formation, problems and prospects of development", Efektyvna ekonomika, [Online], vol.12, available at: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5937. (Accessed 15.12.2018).

6. Gusak A. S. (2015), "Reinsurance and its role in enhancing corporate responsibility insurance business", Ekonomichnyj analiz, Vol. 19(1), pp. 178-183.

7. Zorya S.P. (2016), "Reinsurance as a key component of the stable functioning of the insurance market", Naukovi pratsi Poltavs′koyi derzhavnoyi ahrarnoyi akademiyi, [Online], available at: http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/185. (Accessed 15.12.2018).

8. "Information on the state and development of the insurance market of Ukraine according to the National Commission, which carries out state regulation in the field of financial services markets", [Online], available at: https://www.nfp.gov.ua/ua/Informatsiia-pro-stan-i-rozvytok-strakhovoho-rynku-Ukrainy. html. (Accessed 15.01.2019).

9. Terebus O. M. (2009), "Reinsurance market and problems of its development in Ukraine" Naukovi zapysky Natsional′noho universytetu «Ostroz′ka akademiya». Ser.: Ekonomika., vol.12, pp. 425-430.

10. Fisun I.V. Yarova G.M. (2011), Reinsurance as a sign of ensuring financial instability of insurers, Aktual′ni problemy rozvytku ekonomiky rehionu, vol. 7(1), pp.150-154.

Стаття надійшла до редакції 29.01.2019 р.